

ЗА ЗАГАЛЬНОЮ РЕДАКЦІЄЮ АКАДЕМІКА

СЕРГІЯ МАКСИМЕНКА

**ЗАГАЛЬНА
ПСИХОЛОГІЯ**

ТОМ I

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ТОМ 1

**Підручник для студентів
вищих навчальних закладів**

**За загальною редакцією
академіка С.Д. Максименка**

4-те видання, перероблене і доповнене

Київ 2025

УДК 159.9(075.8)

3 14

*Рекомендовано Вченою радою Інституту психології імені Г.С. Костюка
(протокол № 12 від 31.10.2024 року)*

Рецензенти:

О.Ф. Бондаренко – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор;

Н.В. Чепелєва – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України;

Т.С. Яценко – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор.

Автори:

С.Д. Максименко (розділи 1–10, 12, 13, 16–19, 21–23),

К.С. Максименко, Г.В. Савченко (розділи 3, 6, 22),

В.В. Клименко та Ю.Б. Ірхін (розділи 20, 21 і 23),

М.В. Папуча, О.Д. Гришко (розділи 11, 14, 15),

О.Д. Гришко та О.М. Немеш (розділ 7),

А.У. Єсмаханова (розділ 5)

314 **Загальна психологія:** підручник / за загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. 4-те вид., переробл. і доп. Том 1. Київ: Видавництво Людмила, 2025. 568 с.
ISBN 978-617-555-251-3

Цей підручник знайомить із базовими аспектами нормативного курсу загальної психології. У ньому висвітлюються загальні питання психології, аналізуються закономірності психічних процесів та діяльності, а також досліджуються емоційно-вольова сфера особистості й її індивідуальні особливості. Увага приділяється також психології особистості, колективу та взаємодії у спілкуванні. Особливий акцент зроблено на психології людської діяльності, методах її реалізації, інноваційних технологіях і механізмах творчості.

У підручнику інтегровано інформаційно-методичний блок, який сприяє активному та свідомому засвоєнню матеріалу. До системи завдань для самостійної роботи входять:

- Визначення ключових понять кожної теми.
- Структурована подача основних логіко-психологічних елементів.
- Формулювання запитань для поглибленого вивчення теми.
- Альтернативно-тестові завдання для самоперевірки.
- Психологічні завдання та проблемні ситуації.

Методи, описані в підручнику, дозволяють фіксувати свою організацію та розвивати здібності за допомогою навчального моделювання завдань. Вони відкривають перспективи для створення моделей психічних процесів у специфічних умовах.

Експериментально-генетичний метод є ключовим, оскільки базується на теорії, яка включає проектування, перетворюючий експеримент і діагностику. Цей метод дозволяє фіксувати як проміжні, так і кінцеві етапи розвитку особистості. Його відповідність вивченню психічних функцій ґрунтується на діалектичних засадах, зокрема на ідеї соціальної природи свідомості та психічного розвитку як привласнення культурних досягнень суспільства.

Особливе місце займає генетико-моделюючий метод, що розкриває одиницю особистості через базові потреби. Він складається з п'яти етапів, які допомагають усвідомити та задовольнити ці потреби, сприяючи розвитку особистості. Генетико-креативний метод орієнтований на формування креативності через моделювання та вирішення творчих задач, що стимулює розвиток унікальних талантів і мотивації до самовираження.

Такі підходи дозволяють глибше зрозуміти механізми психологічного розвитку особистості та її індивідуальних характеристик.

SBN 978-617-555-251-3

УДК 159.9(075.8)

© С.Д. Максименко, К.С. Максименко,
Г.В. Савченко, В.В. Клименко,
Ю.Б. Ірхін, М.В. Папуча, О.Д. Гришко,
О.М. Немеш, А.У. Єсмаханова, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
Частина перша	
ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.....	9
1. Предмет психології	9
Душа – доцільна основа людини	12
Логос – закони природи.....	14
Механізми психіки людини.....	15
Психіка і свідомість	17
Єдність і розбіжності психічних процесів, властивостей і станів.....	19
Зв'язок психології з іншими науками	25
Головні галузі психологічних знань	27
Головні напрями сучасної психології.....	28
Персоналістичні напрями	28
Психіка і вища нервова діяльність	31
Генетична психологія	39
Біхевіоризм	41
Гештальт-психологія	42
Структурна психологія	42
Психоаналіз.....	43
Психологія установки	46
2. Методи психології	56
Вимоги до методів психології.....	56
Метод самоспостереження	57
Спостереження	58
Психологічний експеримент	62
Поняття про експеримент.....	62
Лабораторний експеримент.....	62
Природний психологічний експеримент.....	63
Експериментально-генетичний метод.....	64
Принцип аналізу за одиницями.....	65
Принцип історизму	66
Принцип системності.....	66
Принцип проектування і моделювання.....	67
Генетико-моделюючий метод	67
Генетико-креативний метод.....	82
Додаткові методи	89

Тести здібностей	91
Тести інтелекту	92
Тести успішності.....	92
Тести таланту	92
Моделювання психічних процесів	94
Метод опитування.....	94
Бесіда.....	95
Анкетування	95
Соціометрія.....	96
Психологічна експертиза	96
Метод аналізу продуктів діяльності людини	97
Метод узагальнення незалежних характеристик	97
Кількісний і якісний аналіз психічних фактів.....	99
Формалізована структура змісту теми	100

Частина друга

ПСИХІКА, ОСОБИСТІТЬ, СПІЛЬНОСТІ .....

3. Розвиток психіки і свідомості.....

Виникнення психіки	103
Розвиток механізмів психіки	104
Розвиток психіки у філогенезі	108
Стадія елементарної сенсорної психіки.....	109
Стадія перцептивної психіки	109
Стадія інтелекту	110
Інстинкти	112
Інстинктивні форми поведінки	112
Виникнення і розвиток людської свідомості.....	113
Передумови виникнення свідомості	113
Історичний розвиток людської свідомості	114
Будова тіла людини	117

4. Психологія особистості .....

1.1. Традиційний підхід до проблеми структури особистості..	122
1.2. Змістовні ознаки особистоті	123
1.3. Розвиток особистості.....	138
1.4. Активність особистості та її джерела	144
Новітній підхід до проблеми структури особистості	148
Онтогенез особистості.....	170
Особистість: прогноз розвитку і життєвий шлях.....	202
Генетико-психологічні проблеми структури особистості.....	219

Внутрішній світ	267
Переживання.....	273
Характер.....	293
Психічні стани	312
Біопсихічна підструктура	335
Досвід	340
Пізнавальна сфера особистості	345
Спрямованість	354
Здібності.....	357
Існування.....	370
Генетична концепція особистості.....	384
Змістовні ознаки особистості	387
Структура особистості.....	404
Активність особистості та її джерела.....	411
Функціонування і розвиток особистості	415
З чого починається життя.....	421
Функції нужди	424
Атрибутивні ознаки нужди	432
Самореалізація особистості.....	436
Життєвий шлях людини	450
Мотиваційні регулятори життєвого шляху людини	459
Теорії особистості	468
5. Мова і мовлення.....	504
Поняття про мову та її функції	504
Фізіологічні механізми мовної діяльності	506
Різновиди мовлення	510
Формалізована структура змісту теми	514
6. Спілкування.....	517
Поняття про спілкування.....	517
Засоби спілкування	518
Вербальна комунікація	518
Невербальна комунікація.....	519
Зовнішній вигляд.....	520
Жест	520
Тактильно-м'язова чутливість	520
Функції спілкування.....	521
Комунікативна функція	521
Інтерактивна функція спілкування	522

Перцептивна функція спілкування.....	524
Ідентифікація.....	524
Стереотипізація.....	525
Різновиди спілкування.....	527
Формалізована структура змісту теми.....	528
7. Соціальні групи.....	532
Поняття про групи.....	532
Колектив.....	533
Відносини між особистостями в групі.....	534
Спілкування в групі.....	535
Розвиток групи в колектив.....	539
Основи згуртованості колективу.....	540
Сумісність людей.....	543
Управління спільністю людей.....	546
Керівник і підлеглий – механізм живого зв'язку.....	551
Взаємовідносини керівника і підлеглого.....	557
Здібності керівника.....	559
Психологічні основи такту.....	560
Самоосвіта керівника.....	562
Психічні стани керівника.....	562
Конфлікт.....	564
Формалізована структура змісту теми.....	565

ПЕРЕДМОВА

При створенні підручника автори дотримувалися принципу простоти: про найскладніше у психології писати так, щоб навчальні знання забезпечували зв'язок із досягненнями сучасної психологічної науки про людину. Автори прагнули створити курс, простий за викладом матеріалу і водночас досить повний, щоб у майбутньому не було потреби переучуватися.

Створюючи підручник, автори намагалися по-новому скомпонувати структурні блоки теоретичного матеріалу, аби вони сприяли формуванню у студентів поглибленого розуміння логічного змісту курсу.

Важливим доповненням до процедури самостійної роботи над опануванням змісту навчального матеріалу є запропоновані:

- а) модель поетапного розкриття істотних ознак і характеристик психічних явищ, яка включає визначення ключових понять;
- б) формалізована структура змісту теми;
- в) питання проблемного характеру для самостійної роботи;
- г) альтернативно-тестові завдання для самоконтролю;
- д) завдання та проблемні ситуації для аналізу.

Зміст окремих завдань, включених у процедурний блок, виходить за межі наявної в підручнику інформації, спонукаючи студента до творчого пошуку, розвитку психологічної допитливості.

У кожному розділі подано перелік рекомендованої літератури для самостійної роботи студентів.

Підручник «Загальна психологія» написано колективом авторів: академік АПН України, доктор психологічних наук, професор С. Д. Максименко – розділи 1–10, 12, 13, 16–19;

академік АПН України В. О. Зайчук – розділ 22;

доктор психологічних наук, професор В. В. Клименко – розділи 20, 21, 23;

кандидати психологічних наук, доценти М. В. Папуча, О. Соловйенко – розділи 11, 14, 15.

Навчальне видання

Сергій Дмитрович Максименко,
Ксенія Сергіївна Максименко,
Ганна Володимирівна Савченко,
Віктор Васильович Клименко,
Юрій Борисович Ірхін,
Микола Васильович Папуча,
Олександр Дмитрович Гришко,
Олена Миколаївна Немеш
Алуа Умурзаківна Єсмаханова

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Том 1

*Підручник для студентів
вищих навчальних закладів*

Підписано до друку 05.12.2024. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 61.8. Наклад 300. Зам. № 361

Надруковано в “Видавництво Людмила”.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи серія ДК № 5303 від 02.03.2017.

“Видавництво Людмила”

03148, Київ, а/с 115.

Тел./факс: + 38 050 469 7485, 068 340 8332

E-mail: lesya3000@ukr.net